

Sygn. akt I NWW 46/21

POSTANOWIENIE

Dnia 8 lipca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Aleksander Stępkowski

w sprawie z powództwa K. M.
przeciwko T. P., Skarbowi Państwa - Sądowi Najwyższemu o ustalenie nieistnienia
stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego wraz
z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia roszczenia,
z udziałem Prokuratora Generalnego
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 8 lipca 2021 r.
wniosku pozwanego T. P. o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego Bohdana
Bieńka od rozpoznania zażalenia Prokuratora Krajowego oraz pozwanego T. P. na
postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2021 r., sygn. akt II PUO 3/21,

**wyłącza sędziego Sądu Najwyższego Bohdana Bieńka od
rozpoznania zażalenia na postanowienie Sądu Najwyższego z
dnia 24 lutego 2021 r., sygn. akt II PUO 3/21.**

UZASADNIENIE

Pismem z 25 maja 2021 r. pozwany T.P. wniósł o wyłączenie od rozpoznania
zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego w sprawie
oznaczonej sygnaturą akt II PUO 3/21 SSN Bohdana Bieńka z uwagi na
uzasadnione przekonanie wnioskodawcy o zmaterializowaniu się przesłanki
określonej w art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym
(dalej: u.SN). Jednocześnie wniósł o przekazanie niniejszego wniosku do
rozpoznania, zgodnie z ustawową właściwością, Prezesowi Izby Kontroli
Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, z uwagi na podniesienie zarzutu braku

niezawisłości SSN Bohdana Bieńka w niniejszej sprawie, precyzując, że chodzi o niezawisłość w aspekcie wewnętrznym. Postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2021 r. wniosek pozwanego został przekazany do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

Pozwany wskazał, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz TSUE pojęcie niezawisłości jest ujmowane w dwóch aspektach – wewnętrznym i zewnętrznym. Jak zauważył, wewnętrzny aspekt niezawisłości w orzecznictwie „łączy się z pojęciem «bezstronności» i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i właściwych im interesów w odniesieniu do jego przedmiotu.

W ocenie skarżącego w niniejszej sprawie istnieją uzasadnione obawy co do zmaterializowania się wobec SSN Bohdana Bieńka przesłanki z art. 26 § 2 u.SN w postaci braku niezawisłości w aspekcie wewnętrznym. Jak zwrócił uwagę postępowanie główne w sprawie oznaczonej sygnaturą akt II PUO 3/21 zainicjowane zostało przez K. M., który jest prezesem Stowarzyszenia „I”, natomiast SSN Bohdan Bieniek należy do tego stowarzyszenia. Przywołał orzecznictwo Sądu Najwyższego w którym zauważa się, że „orzeczenie o wyłączeniu sędziego staje się niezbędne, gdy strona ma chociażby subiektywną ale uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego” oraz stanowisko doktryny, zgodnie z którym „przyczyną wyłączenia jest sama możliwość powstania wątpliwości, i to zarówno u podmiotów zgłaszających wnioski o wyłączenie, jak i u innych występujących w procesie, jak również u osób spoza procesu”.

„W ocenie skarżącego w niniejszej sprawie zachodzą uzasadnione wątpliwości co do bezstronności SSN Bohdana Bieńka, które zarówno w odczuciu wnioskodawcy, jak i w odbiorze społecznym mogą być odbierane jako brak niezawisłości w aspekcie wewnętrznym tegoż sędziego”.

Skarżący ponadto zwrócił uwagę, że aktywność SSN Bohdana Bieńka oraz sędziego K. M., związana ze sporem wokół wymiaru sprawiedliwości, usprawiedliwiają postawienie tezy o wzajemnej znajomości tychże sędziów.

Do dnia rozpoznania wniosku, sędzia, którego tenże dotyczył, nie złożył wyjaśnienia, o którym mowa w art. 52 § 2 k.p.c. Upłynął tym samym bezskutecznie termin, w którym powinno zostać ono złożone.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

1. Zgodnie z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2019, poz. 825 ze zm., dalej: u.SN) do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Sąd rozpoznający sprawę przekazuje niezwłocznie wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Przekazanie wniosku Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania.

Z przepisu tego wynika, że Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych właściwa jest do rozpoznawania wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego, co związane jest z uregulowaną w art. 49 k.p.c. i art. 41 § 1 k.p.k., instytucją wyłączenia sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony – *iudex suspectus*), przy czym do właściwości tej Izby należy rozpoznawanie tego rodzaju wniosku tylko i wyłącznie wówczas, gdy jest on oparty na zarzutach, braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego.

2. Na gruncie art. 26 § 2 u.SN konieczne jest klarowne odróżnianie wniosku o wyłączenie sędziego opartego na zarzucie braku jego niezawisłości, od wniosku o wyłączenie sędziego opartego na zarzucie braku jego bezstronności. Rozróżnienie to ma też kluczowe znaczenie w przedmiotowej sprawie, bowiem jedynie wystąpienie we wniosku lub oświadczeniu dotyczącym wyłączenia sędziego „zarzutu braku niezawisłości sędziego” przesądza o właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego wynikającej z art. 26 § 2.

3. Jak już wskazywał Sąd Najwyższy, w art. 178 Konstytucji sformułowana została zasada niezawisłości sędziowskiej, która obok zasady bezstronności, zasady niezależności sądów, zasady instancyjności oraz zasady udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, zaliczana jest przez przedstawicieli

doktryny do fundamentów polskiego wymiaru sprawiedliwości i określa status sędziego, jednocześnie wpływając na pozycję władzy sądowniczej w systemie państwa (zob. postanowienie z 3 czerwca 2020 r., I NWW 16/20; zob. też P. Wiliński, P. Karlik, objaśnienia do art. 178, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP Tom II*, Warszawa 2016, s. 1008; L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2015, s. 335.). Niezawisłość obejmuje szereg elementów takich jak: 1) bezstronność w stosunku do uczestników postępowania, 2) niezależność wobec organów (instytucji) pozasądowych, 3) samodzielność sędziego wobec władz i innych organów sądowych, 4) niezależność od wpływu czynników społecznych i politycznych, zwłaszcza partii politycznych, 5) wewnętrzna niezależność sędziego (zob. Z. Czeszejko-Sochacki: *Prawo do sądu w świetle Konstytucji RP*, PiP 1997, z. 11-12, s. 99-100, A. Murzynowski, A. Zieliński, *Ustrój wymiaru sprawiedliwości w przyszłej Konstytucji*, PiP 1992, z. 9, s. 5; M. Masternak-Kubiak, [w:] M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 441; zob. też wyrok TK z 24 czerwca 1998 r., K 3/98). W doktrynie zwraca się także uwagę na konieczność odróżnienia subiektywnego i obiektywnego aspektu niezawisłości (zob. L. Garlicki, Artykuł 178, [w:] L. Garlicki, *Konstytucja*, t. 4, s. 9). Subiektywny aspekt niezawisłości dotyczy wewnętrznych przeżyć sędziego, który musi mieć bezwzględne poczucie wolności od jakichkolwiek nacisków. Z kolei aspekt obiektywny koncentruje się na zewnętrznym odbiorze niezawisłości (zob. wyrok TK z 20 lipca 2004 r., SK 19/02). Oznacza to, że sędzia musi być postrzegany jako osoba wolna od wszelkich prób wpływania na jej werdykt.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, zasada niezawisłości sędziowskiej, wyrażona w art. 178 ust. 1 Konstytucji, znajduje swoje odzwierciedlenie w prawie do rozpatrzenia sprawy przez niezależny i niezawisły sąd (zob. wyrok TK z 17 listopada 2009 r., SK 64/08). Niezawisłość sędziego stanowi zatem jeden z podstawowych warunków skorzystania przez jednostkę z przysługującego jej prawa do sądu statuowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Zgodnie z tym przepisem, każdy ma prawo do rozpatrzenia sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. W przepisie tym użyte zostało wprawdzie pojęcie „niezawisły sąd”, jak jednak zauważył Trybunał Konstytucyjny, choć art. 45 Konstytucji odnosi cechy

niezawisłości do sądu, inne przepisy ustawy zasadniczej, a także orzecznictwo i doktryna wskazują na ich zastosowanie także do sędziów (zob. np. wyroki TK: z 14 kwietnia 1999 r., K 8/99, z 24 października 2007 r., SK 7/06; z 17 listopada 2009 r., SK 64/08).

Również w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE wskazuje się, że wymóg niezawisłości sędziowskiej, stanowiącej integralny element sądenia, wchodzi w zakres istoty prawa do skutecznej ochrony sądowej oraz prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego (zob. wyrok TSUE z 19 listopada 2019 r., C-624/18 i C-625/18, pkt 120). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TSUE wymóg niezawisłości ma dwa aspekty. Pierwszy aspekt, o charakterze zewnętrznym, wymaga, aby dany organ wypełniał swoje zadania w pełni autonomicznie, bez podległości w ramach hierarchii służbowej, bez podporządkowania komukolwiek, w sposób wolny od nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, pozostając w ten sposób pod ochroną przed ingerencją i naciskami z zewnątrz, które mogą zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia. Drugi aspekt, o charakterze wewnętrznym, łączy się z kolei z pojęciem bezstronności i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i ich odpowiednich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga przestrzegania obiektywizmu oraz braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa (zob. wyroki: z 25 lipca 2018 r., C-216/18, pkt. 63 i 65; z 24 czerwca 2019 r., C-619/18, pkt 72 i 73; z 19 listopada 2019 r., C-624/18 i C-625/18, pkt. 121 i 122).

Podobnie ETPCz wskazuje, że pojęcia niezawisłości i obiektywnej bezstronności są ze sobą ściśle powiązane, co z reguły prowadzi do ich wspólnego badania (zob. w szczególności wyrok TSUE z 19 listopada 2019 r., C-624/18 i C-625/18, pkt 129 oraz orzeczenia ETPCz z 6 listopada 2018 r., w sprawie Ramos Nunes de Carvalho e Sá przeciwko Portugalii, CE:ECHR:2018:1106JUD005539113, § 150 i przytoczone tam orzecznictwo).

Przedstawione orzecznictwo pokazuje, że kategorie niezawisłości i bezstronności nie są całkowicie rozłączne. Wprowadzenie do ustawy o Sądzie Najwyższym art. 26 § 2 u.SN powoduje jednak, że konieczne jest poszukiwanie kryteriów pozwalających na odróżnienie wniosku o wyłączenie sędziego opartego

na zarzucie braku niezawisłości sędziego, od wniosku o wyłączenie sędziego opartego na zarzucie braku jego bezstronności.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie w pełni aprobuje stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy, iż wniosek o wyłączenie sędziego wchodzi w zakres art. 26 § 2 u.SN, jeżeli są w nim podnoszone argumenty odnoszące się do okoliczności związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości w ogólności, w tym do braku niezależności sądu wobec organów pozasądowych, braku samodzielności sędziego wobec władz i innych organów sądowych czy braku niezależności od wpływu czynników społecznych i politycznych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; z 3 czerwca 2020 r., I NWW 18/20; I NWW 16/20, I NWW 28/20, I NWW 37/20). Odnosząc powyższe do wyodrębnianych w orzecznictwie TSUE dwóch aspektów niezawisłości, tj. zewnętrznego i wewnętrznego, z zarzutem braku niezawisłości sędziego, o którym mowa w art. 26 § 2 u.SN, mamy do czynienia w sytuacji, gdy wniosek o wyłączenie sędziego oparty jest na argumentach związanych z okolicznościami odnoszącymi się do zewnętrznej niezawisłości sędziego (aspekt obiektywny) (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 3 czerwca 2020 r., I NWW 16/20, I NWW 28/20, I NWW 37/20).

4. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zwracano uwagę, że to dopiero całościowa ocena konkretnego wniosku, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności i rodzaju podnoszonych w nim argumentów pozwoli na prawidłowe określenie w konkretnej sprawie, z jakim wnioskiem sąd ma do czynienia, tj. czy jest to wniosek obejmujący zarzut braku niezawisłości czy też jest to w rzeczywistości zarzut braku bezstronności sędziego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; z 3 czerwca 2020 r., I NWW 18/20).

Samo użycie przez wnioskodawcę w treści wniosku słów „niezależność” czy „niezawisłość”, odnoszących się do sądu lub konkretnego sędziego, nie może jednak stanowić podstawy do przekazania takiego wniosku do rozpoznania Sądowi Najwyższemu Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych na podstawie art. 26 § 2 u.SN. Istotne jest bowiem to, jakie zarzuty są podnoszone wobec sędziego lub sądu, a nie to, jaką postać językową nadał im wnioskodawca. W konsekwencji,

o tym, czy wniosek podlega rozpoznawaniu przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 26 § 2 u.SN decyduje treść wniosku, w szczególności zaś jego uzasadnienie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 6 maja 2020 r., I NWW 17/20; z 2 lutego 2021 r., I NWW 90/20).

5. Przenosząc powyższe uwagi na realia niniejszej sprawy należy zauważyć, że skarżący wnosząc w *petitum* o przekazanie wniosku do rozpoznania zgodnie z właściwością wynikającą z art. 26 § 2 u.SN wniósł o wyłączenie SSN Bohdana Bieńka od rozpoznania zażalenia „z uwagi na uzasadnione przekonanie wnioskodawcy o zmaterializowaniu się przesłanki określonej w art. 26 § 2 u.SN” i jednocześnie „z uwagi na podniesienie zarzutu braku niezawisłości SSN Bohdaną Bieńką w niniejszej sprawie w aspekcie wewnętrznym, co przejawia się w uzasadnionym przekonaniu o: braku bezstronności tegoż Sędziego”. Zatem już w samym *petitum*, wnioskodawca jednoznacznie wskazał, iż wniosek jego dotyczy „aspektu wewnętrznego” niezawisłości, który w praktyce rozumie jako zarzut braku bezstronności.

Także w uzasadnieniu wnioskodawca wskazuje na swoje obawy dotyczące „zmaterializowania się wobec SSN Bohdana Bieńka przesłanki z art. 26 § 2 u.SN” w postaci „braku niezawisłości w aspekcie wewnętrznym”. Jednocześnie podstawowym argumentem mającym przemawiać za brakiem niezawisłości w aspekcie wewnętrznym jest fakt, że postępowanie główne zostało zainicjowane przez K. M., będącego prezesem Stowarzyszenia I., do którego należy także SSN Bohdan Bieńka. Skarżący ponadto za usprawiedliwioną uznał tezę, że w związku z aktywnością SSN Bohdana Bieńka oraz sędziego K.M., związanej ze sporem wokół wymiaru sprawiedliwości świadczą o wzajemnej znajomości tychże sędziów.

W świetle przywołanego wyżej orzecznictwa Sądu Najwyższego nie ma zatem wątpliwości, iż tak sformułowany wniosek, pomimo przywołania wprost przez skarżącego art. 26 § 2 u.SN, nie wchodzi w zakres art. 26 § 2 u.SN. Nie zawiera bowiem argumentów odnoszących się do okoliczności związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości w ogólności, w tym do braku niezależności sądu wobec organów pozasądowych, braku samodzielności sędziego

wobec władz i innych organów sądowych czy braku niezależności od wpływu czynników społecznych i politycznych.

6. Okoliczności powyższe prowadzą do stwierdzenia, że rozpatrzenie wniosku skarżącego powinno nastąpić na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. Dlatego, gdyby rozpatrywany wniosek został przekazany na podstawie art. 26 § 2 u.SN do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych przez sąd niższego rzędu Sąd Najwyższy musiałby się uznać za niewłaściwy do jego rozpoznania i przekazałby go na podstawie art. 200 § 2 k.p.c. w zw. z art. 26 § 2 u.SN i art. 52 § 1 k.p.c. do rozpoznania sądowi przekazującemu. W obecnej sprawie jednak, postanowienie z dnia 26 maja 2021 r. o przekazaniu wydał Sąd Najwyższy i związku z tym, Sąd Najwyższy w obecnym składzie jest związany tym postanowieniem i na jego mocy musi rozpatrzyć wniosek skarżącego w świetle art. 49 § 1 k.p.c.

7. Jak zostało wyżej powiedziane, wniosek pozwanego nie wchodzi w zakres art. 26 § 2 u.SN. Należy natomiast dokonać oceny, czy przytoczone we wniosku okoliczności, w świetle art. 49 § 1 k.p.c. wywołują uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności SSN Bohdana Bieńka w tej sprawie.

Jako przyczynę wyłączenia sędziego w art. 49 § 1 k.p.c. wskazano ogólnie istnienie okoliczności tego rodzaju, że mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że wątpliwości co do bezstronności sędziego muszą istnieć obiektywnie i poddawać się zewnętrznej weryfikacji oraz ocenie, a nie być tylko subiektywnym przekonaniem strony nieopartym na okolicznościach sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2012 r., III KK 214/11, wyrok Sądu Najwyższego z 21 marca 2018 r., V CSK 256/17). Wątpliwości co do bezstronnego orzekania przez sędziego uzasadniające jego wyłączenie nie mogą się opierać na argumentach o charakterze generalnym, zakładających jako pewnik, że układ stosunków interpersonalnych sędziów sam w sobie wpływa na ich bezstronność i obiektywizm (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 września 2020 r., I CSK 131/20). Orzeczenie o wyłączeniu sędziego staje się niezbędne, gdy strona ma chociażby subiektywną,

ale uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego (postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2011 r., III UZ 9/11).

Przyczyną wyłączenia sędziego jest sama możliwość powstania wątpliwości, i to zarówno u podmiotów zgłaszających wnioski o wyłączenie, jak i u innych występujących w procesie oraz u osób spoza procesu. Sąd postanowi o wyłączeniu sędziego, jeżeli stwierdzi możliwość istnienia tych wątpliwości, niezależnie od własnego przekonania o ich zasadności (postanowienie Sądu Najwyższego z 22 listopada 2016 r., III SO 7/16, zob. też M. Jędrzejewska (w:) T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego, cz. 1, t. I, Warszawa 2004, s. 159).

8. W ocenie Sądu Najwyższego, fakt, że zażalenie pozwanego miałby rozstrzygać sędzia będący członkiem stowarzyszenia, którego przewodniczącym jest powód, ma istotne znaczenie dla oceny zasadności żądania wnioskodawcy. Wynika to zwłaszcza z faktu, że zarówno SSN Bohdan Bieniek jak i powód aktywnie zaangażowani są w spór wokół reformy wymiaru sprawiedliwości w Polsce i to po jednej i tej samej jego stronie. Publicznie znana jest choćby okoliczność, że SSN Bohdan Bieniek znajduje się wśród osób wymienionych jako sygnatariusze oświadczenia z 2 lipca 2021 r. w sprawie uchwały Sądu Najwyższego I DI 3/21, w której wyrażono opinię, iż Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego, której pracami kieruje pozwany, nie jest sądem w rozumieniu Konstytucji RP, Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz Traktatu o Unii Europejskiej. Faktem powszechnie wiadomym jest to, że stowarzyszenie, którego członkiem jest SSN Bohdan Bieniek, zaś przewodniczącym jest powód, w swej działalności publicznej zajmuje zbieżne stanowisko z treścią tego oświadczenia. Okoliczności te sprawiają, że rozpatrywanie zażalenia pozwanego przez jednoosobowy skład Sądu Najwyższego, w którym zasiada członek stowarzyszenia kierowanego przez powoda, w oczywisty sposób może wywoływać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego objętego wnioskiem o wyłączenie i to zarówno u pozwanego, jak i w opinii publicznej. Bez znaczenia w tym kontekście jest to, że Sąd Najwyższy w niniejszym składzie może być przekonany o pełnej zdolności

SSN Bohdana Bieńka do wydania całkowicie bezstronnego rozstrzygnięcia w przedmiocie zażalenia pozwanego. Przesłanką obligującą Sąd Najwyższy do uwzględnienia wniosku o wyłączenie jest istnienie okoliczności mogących wywoływać w tym względzie same tylko uzasadnione wątpliwości.

Z tych względów Sąd Najwyższy uznał, że zachodzą podstawy do uwzględnienia wniosku złożonego przez pozwanego na podstawie art. 49 k.p.c.